

İsrail-Suriye Anlaşmazlığında Golan Tepeleri Sorunu

The Golan Heights Issue in The Israel-Syria Conflict

Zuhal ÇALIK TOPUZ

Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,
ORCID: 0000-0003-0021-1353, Email: zuhalcaliktopuz@ardahan.edu.tr

Öz

Golan Tepeleri, 1967 Savaşı sonrası İsrail tarafından işgal edilmiş, 1981 yılında ise resmen ilhak edilmiştir. 1967 Savaşı sonrasında taraflar arasında yarım yüzyılı aşkın bir süredir çözümü bekleyen Golan Tepeleri sorunu, bölgede potansiyel gerilim kaynağı olmaya ve günümüzde hala çözüme uzak bir sorun olmaya devam etmektedir. Golan Tepeleri'nin taraflar arasında çözüme uzak bir sorun olarak kalmasında, taraflara stratejik derinlik avantajı sağlaması etkili olmaktadır. Bu kapsamda, İsrail'in Golan Tepeleri üzerindeki stratejik çıkarları, savunulabilir sınırlar stratejisi çerçevesinde incelenmiştir. Belirtilen çerçevede mevcut literatür incelenerek nitel bir çalışma yöntemi benimsenmiştir. Savunulabilir sınırlar stratejisi çerçevesinde edinilen bilgiler sonucunda, Golan Tepeleri'nin İsrail için güvenlik ve su kaynakları açısından vazgeçilmez bir öneme sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Tarafların birbirlerini potansiyel düşman olarak görmesi sonucu İsrail'in Golan Tepeleri'nin sağladığı stratejik derinlik avantajını kaybetmek istememesi, sorunun çözümsüz kalmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte, Golan Tepeleri'nin geleceğinin belirsizliğinin, İsrail'in kısa vadeli çıkarlarına hizmet ettiği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Golan Tepeleri, İsrail, Suriye, Stratejik Derinlik, Savunulabilir Sınırlar.

Abstract

The Golan Heights were occupied by Israel after the 1967 War and officially annexed in 1981. The Golan Heights issue, which has been awaiting a solution for more than half a century between the parties after the 1967 War, continues to be a potential source of tension in the region and is still a problem far from being resolved today. The fact that the Golan Heights remain a problem far from being resolved between the parties is effective in that it provides the parties with a strategic depth advantage. In this context, Israel's strategic interests on the Golan Heights have been examined within the framework of the defensible border's strategy. Within the specified framework, a qualitative study method has been adopted by examining the existing literature. As a result of the information obtained within the framework of the defensible borders strategy, it has become clear that the Golan Heights are of indispensable importance for Israel in terms of security and water resources. As a result of the parties seeing each other as potential enemies, Israel's unwillingness to lose the strategic depth advantage provided by the Golan Heights has caused the issue to remain unresolved. However, it is understood that the uncertainty of the future of the Golan Heights serves Israel's short-term interests.

Keywords: Golan Heights, Israel, Syria, Strategic Depth, Defensible Border.

Makale Türü / Article Type Araştırma Makalesi/Research Article	Başvuru Tarihi / Submitted 26.08.2024	Kabul Tarihi / Accepted 03.01.2025
Bu makaleye atıf için / To cite this article Çalık Topuz, Z. (2025). İsrail-Suriye Anlaşmazlığında Golan Tepeleri Sorunu. <i>Bölgesel Araştırmalar Dergisi</i> , 9(1), 1-17.		

Giriş

Golan Tepeleri, Suriye'nin güney batısında, İsrail'in ise kuzeydoğusunda yer alan dağlık bir plato olmasına rağmen hem stratejik konumu hem de sahip olduğu doğal kaynaklar açısından değerli bir bölgedir. Güneyde Yarmuk Nehri'nin alt koluna, kuzeyde Suriye-Lübnan sınırlarını çizen Hermon Dağı'na, batıda Celile (Taberiye veya Kinneret) Gölü'ne ulaşarak İsrail ile sınır oluşturmaktadır (Cordesman, 2000: 26). Golan Tepeleri, Suriye'nin başkenti Şam'a yakın olması, yüksek bir bölge olmasından kaynaklı askeri hareketlenmelerin kolayca izlenebilmesine olanak sağlaması ve olası bir çatışma ya da savaş durumunda tampon bölge olması açısından önem arz etmektedir. Jeo-stratejik öneminin yanında bölgede yer alan su kaynaklarının her iki ülke için hayati önem taşıması paylaşım sorununa yol açmakta ve iki ülke arasındaki barış görüşmelerinin en önemli ayağını oluşturmaktadır. 1948 yılında İsrail Devleti'nin kurulmasının ardından iki ülke arasında ideolojik ve dinsel kutuplaşma olarak başlayan gerilim ve çatışma, Golan Tepeleri'nin İsrail tarafından 1967 Savaşı'nda üçte ikisinin işgal edilmesiyle birlikte egemenlik mücadelesine dönüşmüştür. Golan Tepeleri, İsrail için ulusal güvenlik ile eş anlamlı iken; Suriye için ise geri alınması ulusal gururun ve moralin sağlanmasında kritik değer taşıdığı bir bölge olmuştur.

Orta Doğu coğrafyasında, İsrail'in sahip olduğu coğrafi sınırlar son derece karmaşık bir yapıya sahiptir. İsrail'in sınırlarını, (a) iki devletli çözümle ilişkili, üzerinde anlaşmaya varılan sınırlar, (b) İsrail'in 1967'den bu yana genişlettiği savunulabilir sınırlar, (c) siyasi bir anlaşmanın yokluğunda tek taraflı çekilmeyi içeren geçici sınırlar, (d) iki uluslu bir devletle ilişkilendirilen bulanık sınırlar ve (e) Batı Şeria'nın ilhakını içeren sınırlar olmak üzere farklı kategorilere ayırmak mümkündür (Hasson, 2010: 694). Bu kapsamda, sahip olduğu karmaşık sınırlarına yönelik varoluşsal tehditleri azaltabilmek ve stratejik bir derinliğe sahip olabilmek adına savunulabilir sınırlar stratejisini geliştirmiştir. 1967 Savaşı sonrası İsrail tarafından işgal edilen Golan Tepeleri ise, İsrail'e stratejik bir avantaj sağlaması açısından İsrail'in savunulabilir sınırlar stratejisinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır.

Soğuk Savaş Sonrası dönemde bölge jeopolitiğinin önemli aktörlerinden olan İsrail ve Suriye'nin dinamiklerinin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Orta Doğu'daki dengeler üzerine eski ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, "*Mısır olmadan savaş, Suriye olmadan barışın mümkün olamayacağını*" dile getirmiştir (Daoudy, 2008: 215). Bu açıdan Suriye iç savaşıyla birlikte arka plana itilen Golan Tepeleri sorunu bölge coğrafyasının istikrarı açısından da önem arz etmektedir. İki ülke arasında Golan Tepeleri sorunu toprak/egemenlik, doğal kaynaklar ve güvenlik gibi birkaç farklı unsurdan kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada, Golan Tepeleri'nin İsrail açısından neden önemli olduğu sorusu ele alınmaktadır. Bu soru kapsamında çalışmada, mevcut literatür incelenerek İsrail'in savunulabilir sınırlar stratejisi analitik çerçevesinde, nitel bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu amaçla çalışma dört (4) bölüm olarak organize edilmiştir. Çalışmanın, ilk bölümünde İsrail ve Suriye arasında yaşanan Golan Tepeleri sorununun arka planına değinilmiş, ikinci bölümde İsrail'in savunulabilir sınırlar stratejisi incelenmiş, üçüncü bölümde Golan Tepeleri konusunda taraflar arasında yaşanan temel sorunlardan bahsedilmiştir. Son bölümde ise, İsrail ve Suriye arasında olabilecek barış umudu değerlendirilmiştir.

Tarihsel Arka Plan

Birinci Dünya Savaşı ile dağılan imparatorlukların yarattığı boşluklar sonucu ortaya çıkan sınır anlaşmazlıkları, uluslararası düzenin yeniden şekillendirilmesi için bir ortam yaratmıştır. 1916 yılında Skyes-Picot Antlaşmasıyla Orta Doğu coğrafyası, Fransa ve İngiltere arasında paylaşılmıştır. Bölgenin paylaşılmasının ardından Milletler Cemiyeti'nin manda sistemi, iki ülkeye Orta Doğu'da kendi stratejik çıkarlarını sağlama fırsatı tanımıştır. Skyes-Picot Antlaşmasıyla Suriye-Filistin sınırı çizilirken Suriye, Fransız mandasının, Filistin coğrafyası ise İngiliz mandasının himayesine bırakılmıştır. 1923 yılında ise, uluslararası sınırlar belirlenmiş, Golan Tepeleri'nin tamamı Suriye sınırları içinde kalırken, Celile (Taberiye veya Kinneret) gölü, Filistin sınırları içerisinde kalmıştır (Daoudy, 2008: 217-218). 1923 yılında belirlenen uluslararası sınırlar, 1947 Birleşmiş Milletler Taksim Planı çerçevesinde değiştirilmiştir. Taksim Planıyla Celile Nehri, İsrail Devleti sınırları içerisinde yer almıştır. Taksim planı, Araplar tarafından reddedilmesine rağmen, bu plan dahilinde İsrail 14 Mayıs 1948 tarihinde bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlığın ilanının ardından başlayan 1948 Arap-İsrail Savaşı sonunda İsrail zafer kazanmakla birlikte Suriye'de Taksim Planı'nda İsrail toprakları arasında yer alan küçük bir bölgeyi işgal etmiştir.¹ Ancak, 1949 ateşkes anlaşmasıyla Suriye işgal etmiş olduğu alanlardan geri çekilirken Suriye ile Filistin arasındaki sınır, İngiliz mandası dönemindeki uluslararası sınırlara geri dönmüştür. Suriye'nin çekildiği yerlere, ateşkes hattı boyunca askerden arındırılmış bölgeler (BM Ateşkes Denetleme Teşkilatı/UN Truce Supervision Organization/UNTSO) kurulmuştur. İsrail-Suriye ateşkes hattının Şeria Nehri kaynaklarıyla kesişmesi, coğrafi yapısı ile İsrail için hayati önem arz etmiş ve askerden arındırılmış bu bölge taraflar arasında çatışmaya meyilli bir hattı oluşturmuştur (Shlaim, 2015: 123). İsrail, bu bölgeleri işgal etmek ve egemenliğini genişletmek için çeşitli askeri girişimlerde bulunmuştur. Hof'a (1999) göre İsrail, askerden arındırılmış bu bölgelerin İsrail toprağı olduğunu iddia etmiştir. Öte yandan Suriye ise, Filistin'e ait olan bu topraklar üzerinde egemenlik iddiasında bulunmamakla birlikte, askerden arındırılmış bölgeleri esasen BM denetimine tabi, egemenlik tanımı ateşkes tarafından süresiz olarak ertelenmiş bir tampon bölge olarak değerlendirmiştir. 1967 Savaşı'na kadar 179 km²'lik (66 mil²) bu askerden arındırılmış bölgeler, iki ülke arasında sorun teşkil etmiştir. 1951 yılında İsrail, yukarı Ürdün Nehri'nin, İsrail'e akışını artırmak amacıyla Huleh (Hula) Gölü'nü ve yukarı Celile'deki bataklıkları kurutmak için bir su projesi başlattığında bölgedeki gerilim daha da artmıştır. 1951 ile 1967 yılları arasında, Arap köylüler ile Yahudi mühendisler, İsrailli ve Suriyeli askerler ve her iki tarafın gerilla güçleri arasında çıkan yüzlerce küçük çatışmaya ek olarak, tespit edilebilir on bir olay yaşanmıştır. On bir çatışmanın üçü, taraflar arasındaki çatışmayı önlemek için uluslararası müdahaleyi gerektirmiştir (Bulloch and Danvish, 1993: 34). Bu nedenle, 1950'li yılların ortalarına doğru çatışmaların odak noktası su kaynakları ve su paylaşım sorununa doğru kaymıştır. 1967 Savaşı'na kadar geçen süre içerisinde İsrail, Ürdün, Lübnan ve Suriye, Ürdün Nehri'nden paylarını almak için yönlendirme (kanal, baraj vb.) projeleri inşa etmeye

¹ Suriye güçleri, Golan Tepeleri'nden aşağı inip küçük bir toprak parçasını ele geçirip Ürdün Nehri'ne ve Celile Gölü'nün kuzeydoğu kıyısına doğru ilerleyerek 1947 BM Taksim Planı tarafından İsrail'e tahsis edilen toprakları işgal etmiştir. Bkz: Slater, 2002: 82.

çalışmış, bu projeler İsrail ve Suriye güçleri arasında başka bir dizi çatışmaya (1962, 1964 ve 1966 yılında BM müdahalesini gerektiren üç olay) yol açmıştır (Neff, 1994: 35).

1967 Savaşı'na kadar, Suriye'nin egemenliği altında olan Celile Gölü'nün kuzeydoğusu ve Şeria Nehri'nin doğusu Suriye ile İsrail arasında fiili sınırı oluştururken, 1967 Savaşı sonrasında, sadece Suriye'nin değil, Orta Doğu'nun haritası yeniden şekillenmiştir. Savaş'ın Suriye üzerindeki etkisi yıkıcı olmuş, İsrail'in geniş kapsamlı zaferi, Suriye güçlerinin büyük kısmının yok edilmesini ve İsrail'in Golan Tepeleri'ni kontrol altına almasını sağlamıştır. 1967 Savaşı'nın ardından taraflar arasındaki müzakerelerin temel noktası Golan Tepeleri'nin egemenlik/toprak sorunu olmuştur.

1967-73 yılları arasında Suriye-İsrail ilişkilerinde, çok kez krizler ve çatışmalar yaşanmıştır. Bu dönemde Şam yönetimi, Filistin Kurtuluş Örgütü'ne desteğini artırmıştır. 1971 ile 1973 yılları arasında Şam hem gerilla saldırıları hem de konvansiyonel topçu ve hava saldırıları yoluyla Golan'da İsrail üzerindeki baskısını artırmaya devam etmiş; İsrail ise bu duruma Güney Lübnan'daki Filistin mevzilerini ve Suriye'deki Suriye güçlerini hedef alarak karşılık vermiştir (Knudsen, 2001). 1973 (Yom Kippur/Ramazan) yılında yeniden Arap-İsrail çatışması patlak vermiştir. 1973 Savaşı'nda Suriye, Golan Tepeleri'ni geri alma girişiminde bulunmuş ancak başarılı olamamıştır. 1974 yılında BM, çatışmalı bölgeye barış gücü konuşlandırmıştır. İsrail ise, 1973 Savaşı'nın ardından yerleşim politikasını önemli ölçüde hızlandırmıştır. Bölgenin stratejik önemiyle birlikte sahip olduğu su kaynaklarının kontrolü açısından 1981 yılında İsrail tarafından ilhak edilmiştir (Inbar, 2011: 29). BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan kararlarda İsrail'in bu tutumunun kabul edilemez olduğu belirtilse de İsrail de-facto bir şekilde bölge üzerindeki hakimiyetini kalıcı hale getirmeye çalışmıştır.

1991 yılında Madrid'de başlatılan barış sürecinde, temel veya yüksek politika konularına ilişkin ikili görüşmeler yapılırken aynı zamanda su ile ilgili konulara ilişkin çok taraflı politikaları birleştiren çift yönlü bir strateji de izlenmiştir (Daoudy, 2008: 222). Barış süreci boyunca, "Barış için Toprak" formülü çerçevesinde iki devlet arasında barışın sağlanması amacıyla Suriye ile İsrail doğrudan veya dolaylı olarak müzakerelerde bulunmuşlardır. İki taraf arasında 1991 yılında başlayan barış görüşmeleri Mart 2000 yılına kadar devam etse de herhangi bir sonuç alınamamıştır. 2000'li yıllar iki ülke arasında gerilimin dozunun arttığı dönem olmuştur.

İsrail ve Suriye arasındaki barış görüşmelerinin 2000 yılında çöküşünden bu yana, önemli uluslararası ve bölgesel olaylar çatışmanın dinamiklerini büyük ölçüde etkilemiştir. Bu olaylar arasında, Hafız Esad'ın ölümü ve oğlu Beşar'ın iktidara gelmesi, 2003'te ABD liderliğindeki Irak Savaşı, Suriye birliklerinin 2005 yılında Lübnan'dan zorla çekilmesi (Daoudy, 2008: 216), Arap Baharı sonrası Suriye'de yaşanan iç karışıklıklar Golan Tepeleri sorununun çözümüne giden yolu tıkayan gelişmeler arasında sayılabilir. 2003 yılında İsrail kuvvetleri, 1973 Yom Kippur Savaşı'ndan bu yana Suriye'ye yönelik olarak gerçekleştirdiği ilk açık askeri operasyonu başlatmıştır (Piven, 2013). 2006 yılında Lübnan Savaşı'nda Hizbullah'a destek sağladığı gerekçesiyle iki ülke arasındaki gerilim tırmanmıştır. 2007 yılında İsrail, Orchard operasyonu adıyla bilinen saldırıda Suriye'de bir nükleer alan olduğu düşünülen Suriye askeri tesisi olan Al Kibar'daki bir reaktörü imha etmiştir (Garwood- Gowers, 2011). 2010 yılında ise taraflar arasındaki ilişkiler, diplomatik söylemler doğrultusunda gelişmiş; Başer Esad İsrail'i barıştan kaçınmakla

suçlayarak savaş tehdidinde bulunmuş, İsrail Dışişleri Bakanı Avigdor Lieberman da Suriye'nin olası bir savaşta yenileceğini ve Esad ailesinin iktidardan uzaklaştıracağını söyleyerek cevap vermiştir. Ayrıca Lieberman, Şam'ın Golan Tepeleri iddialarından vazgeçmesi gerektiğini de ifade etmiştir (JP, 2016). 2011 yılında Orta Doğu'da başlayan Arap Baharı dalgası sürecinde, Suriye'nin iç savaşa sürüklenmesiyle barış umudundan uzaklaşmıştır.

Orta Doğu coğrafyasında Arap Baharı süreciyle başlayan gerilim, Amerikan siyasetinin de şekillenmesine yol açmıştır. 2018 yılında ilk olarak ABD, İran ile 2015 yılında imzalanan (P5+1) İran'ın nükleer faaliyetlerini kısıtlayan uluslararası anlaşmadan çekildiğini duyurmuştur (BBC News, 2018). 2019 yılında, dönemin ABD Başkanı Donald Trump başkanlık kararnamesiyle Golan Tepeleri üzerinde İsrail'in egemenliğini fiili şekilde tanıdığını belirtmiştir (The White House, 2019). Bu kararlar da bölge coğrafyası daha çok bilinmezliğe sürüklenmiştir. İncelendiğinde, İsrail-Suriye sorunu Filistin sorununa nazaran daha çözülebilir sorunları içerisinde barındırsa da hem bölgesel etkenler hem de Suriye'nin içinde bulunmuş olduğu iç savaş hali, bölgenin dengelerini alt üst etmekte ve içinden çıkılmaz hale getirmektedir.

	Yıl	Değişimi
<i>Golan Tepeleri'nin Değişen Statüsü</i>	1967	Golan Tepelerini İsrail tarafından işgali
	1974	BM Gözlemci Gücü'nün konuşlandırılması
	1981	Golan Tepeleri'nin İsrail tarafından ilhakı
	2019	Trump Yönetiminin tanınması (ABD)

Tablo 1: Kronolojik olarak Golan Tepeleri'nin Değişen Statüsü

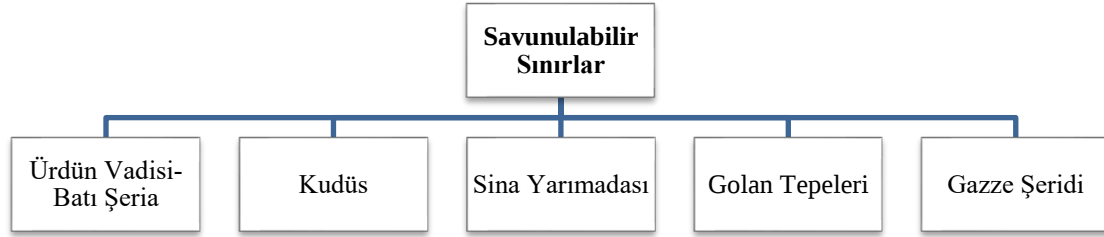
Özetle, Tablo 1'den görüldüğü gibi, Golan Tepeleri'nin statüsü yıllar içerisinde değişmiştir. 1967 yılına kadar Suriye toprağı olan Golan Tepeleri, 1967 Savaşı'ndan sonra İsrail tarafından işgal edilmiş, 1981 yılında ise İsrail meclisinde alınan kararla ilhak edilmiştir. 2019 yılında ise, ABD Başkanı Donald Trump'ın başkanlık kararnamesiyle bölge üzerinde İsrail'in egemenliği fiili olarak tanınmıştır.

Savunulabilir Sınırlar Stratejisi

İsrail'in çatışmayı, Arap dünyasından gelebilecek bir tehdit algılaması olarak değerlendirmesinin, askeri ve güvenlik doktrinlerinin evrimi üzerinde büyük etkisi olmuştur (Rodman, 2001: 71). Bu nedenle, Arap dünyasından gelebilecek bir tehdide karşı, İsrail'in öncelikli ulusal stratejik amacı hayatta kalmak olup bunun sonucunda da stratejisi nihai olarak savunmaya yönelik gelişmiştir (Steinitz, 2005: 9). Bu doğrultuda savunulabilir sınırlar yaklaşımı, İsrail'in daha az geçilebilir sınırlara ihtiyaç duyduğu, yani kelimenin tam anlamıyla coğrafi derinlik anlamına geldiği önermesine dayanmaktadır (Hasson, 2010: 699). Bu yönü ile İsrail için savunulabilir sınırlar, mevcut terör tehditlerini ve İsrail'in buna karşılık gelen toprak gereksinimlerini analiz eden büyük bir güvenlik ve kamu diplomasisi girişimi olmuştur. Savunulabilir sınırlara ilişkin strateji, ilk olarak 1967 yılında Yigal Allon tarafından ortaya atılmıştır. Allon, İsrail'in savunulabilir sınırlara ihtiyacı olduğunu savunarak, savunulabilir sınırların, İsrail'in savunma kuvvetinin/ordusunun çoğu seferber edilinceye kadar Arap ordularını geride tutmasına olanak tanıyacağını belirtmiştir (Allon, 1976). Bu kapsamda savunulabilir sınırlar ile İsrail kendisine doğal bariyerler (Brom, 2007: 4) oluşturmaya çalışmaktadır.

Ulusal güvenlik ve askerî açıdan bakıldığında savunulabilir sınırlar, İsrail'in kendisini etkili bir şekilde savunmasına, karşı tehditleri caydırmasına, engellemesine ve olası tüm boyutları içeren tüm potansiyel askeri tehditlere karşı zamanında erken uyarı sağlamasına olanak tanıyan sınırlardır (Gold, 2022: 5). İsrail, savunulabilir sınırlara olan ihtiyacını, konvansiyonel saldırılar; terörizm ile mücadele, havan ve roket ateşi (balistik füzelerin yanı sıra); ve alışılmadık saldırılar olmak üzere dört temel tehdide dayandırmıştır (Dayan, 2012a: 24). İsrail'in savunulabilir sınırlara ilişkin temel söylemini ise, İsrail'in Batı Şeria'yı, Sina yarımadasını ve Golan Tepeleri'ni ele geçirdiği Altı Gün Savaşı'nın hemen ardından ortaya çıkan stratejik ve hukuki koşullar belirlemiştir (Dayan, 2012). McPeak'e (1976: 426) göre, 1967 Savaşı'ndan sonra İsrail, güvenlik sorununu yeni bir coğrafya yaratarak çözmüş gibi görünmektedir. 1997 yılında Başbakan Binyamin Netanyahu da İsrail'in gelecekteki sınırlarının "Allon-Plus" esasına dayanması gerektiği görüşünü dile getirmiş (Steinitz, 2005: 11) ve İsrail'in yayılmacı politikasından geri adım atmayacağına dikkat çekmiştir.

İsrail'in ulusal güvenlik doktrini her zaman bölgesel kaygılardan büyük ölçüde etkilenmiştir. Ancak 1967 Savaşı sırasında Sina Yarımadası ve Gazze Şeridi'nin Mısır'dan, Batı Şeria'nın Ürdün'den ve Golan Tepeleri'nin Suriye'den ele geçirilmesi sonucunda savunulabilir sınırlar ve stratejik derinlik elde etmesini sağlamıştır (Rodman, 2022). Şekil 1'de İsrail'in savunulabilir sınırlar kapsamında nitelendirilebileceği olası bölgeler sınıflandırılmıştır.

Şekil 1: İsrail'in Savunulabilir Sınırlar Kapsamında Nitelendirebileceği Olası Bölgeler

Şekil 1'de belirtildiği gibi İsrail açısından savunulabilir sınırlar arasında, Ürdün vadisi, Kudüs, Sina Yarımadası, Golan Tepeleri ve Gazze Şeridi önemli yer tutmaktadır. Ürdün Vadisi, 1967 yılından bu yana, sahip olduğu benzersiz topoğrafik özelliğinden dolayı İsrail'in savunulabilir sınırlarının en kritik bileşeni olmakta ve belirsiz bir Orta Doğu coğrafyasında İsrail'in savunmasının ön cephesi olarak görülmektedir. Batı Şeria olmadan İsrail, Tel Aviv'e yakın merkezden yalnızca 14 kilometre uzaktadır. Bu ince şeritte İsrail'in Yahudi nüfusunun 2/3'ü ve sanayisinin 3/4'ü yer almaktadır (Ettinger, 2019). Bu özelliği ile, Ürdün Vadisi birçok bakımdan Batı Şeria'nın Filedelfiya Koridoru'dur (Dayan, 2012a). Bununla birlikte, İsrail Batı Şeria'daki güvenlik duvarını, gelecekte kolayca savunulabilecek potansiyel yeni bir siyasi sınır olarak değil, ek güvenlik bölgelerinden ayrı olarak "son savunma hattı" olarak görmektedir (Steinitz, 2005: 12). 1967 Savaşı'nda Ürdün ordusu Kudüs çevresindeki hâkim araziye kullanarak, Yahudi mahallesine yaklaşık dokuz bin top mermisi fırlatmıştır (Dayan, 2012a). Bu nedenle Kudüs, İsrail'in savunulabilir sınırlara en çok ihtiyaç duyduğu bölgelerden biri konumundadır. Sina Yarımadası, her ne kadar Mısır ile yapılan anlaşmalar sayesinde İsrail'e yönelik büyük bir sürpriz saldırı tehdidi barındırmasa da İsrail'in seyrüsefer

özgürlüğüne yönelik somut bir tehlike potansiyeline sahiptir. Özellikle Sina Yarımadası'nın güney ucundaki Şarm El-Şeyh Bölgesi'nin, İsrail'in kontrolüne alınmasının, herhangi bir abluka girişimine karşı İsrail'e caydırıcı bir güç sağlaması açısından önemli olduğu görüşü hakimdir (Allon, 1976: 49). İşgal edilmesinin ardından geçen sürede Golan Tepeleri'nde ise İsrail, bölge üzerinde sivil bir varlık oluşturmaya başlamış ve 1981 yılında da İsrail yasalarını bölge üzerinde genişletmeye karar vererek ilhak etmiştir. İsrail'in 2005 yılında Gazze-Sina sınırının kontrolünden vazgeçmesinden bu yana Gazze'deki gelişmelere bakışı, savunulabilir sınırlar yaklaşımında İsrail'in sahip olduğu temel görüşü yansıtmaktadır (Resnick, 2011). Gazze'de düzenlemiş olduğu askeri operasyonlar bölge üzerindeki hakimiyetini korumak istemesini destekler niteliktedir.

Özetle, İsrail için savunulabilir sınırlar stratejisinin en kritik hedefi, öngörülemeyen Orta Doğu coğrafyasında uzun vadeli devletin bekasının ve güvenliğinin sağlanmasıdır. İsrail ihtiyaç duyduğu askeri derinliği, savunulabilir sınırlar stratejisi çerçevesinde, savaşlar sonucunda elde ettiği toprakları ilhak yoluyla sağlamaya çalışmaktadır. İsrail'in açısından Golan Tepeleri'nden, Batı Şeria'dan ve Gazze Şeridi'nden çekilmesinin, bu bölgelerdeki istikrarsızlığı, savaş olasılığını artıracığı ve İsrail'in bu tartışmalı bölgeleri terk etmesinin de ABD'nin çıkarına olmadığı görüşü hakimdir (Ettinger, 2019). 2004 yılında ABD Başkanı George Bush tarafından İsrail'e savunulabilir sınırlara sahip olma hakkını tanıyan bir güvence mektubu verilmiş ve İsrail'in savunulabilir sınırlar hakkı desteklenmiştir (Dayan, 2012a: 24).

Taraflar Arasında Yaşanan Temel Sorunların Değerlendirilmesi

İsrail'in savunulabilir sınırlar stratejisi, Suriye ile arasında Golan Tepeleri konusunda sorunlara yol açmaktadır. Küçük bir alana sahip olmasına rağmen Golan Tepeleri egemenlik ve su kaynaklarının kontrolü açısından son derece önemli ve stratejik bir konuma sahiptir (Dajani, 2011: 1). Bu nedenle, iki ülke arasında yaşanan Golan Tepeleri sorununda, toprak/sınır, güvenlik ve su kaynaklarının önemli rol oynadığını söylemek mümkündür. Bunlarla birlikte, Yahudi yerleşim yerlerinin inşasının İsrail'in konvansiyonel saldırılara direnmesine yardımcı olabilecek nüfusa dayalı savunma kaleleri olarak hizmet etmesi, savunulabilir sınırlar stratejisinde önemli bir rol oynamaktadır (Govhari, 2018: 4).

Toprak/Egemenlik

1923 yılında Suriye-Filistin sınırı, İngiltere ve Fransa arasında yapılan anlaşma doğrultusunda çizilirken, 1946 yılında Suriye'nin Fransa'dan bağımsızlığını kazanmasının ardından Suriye, Golan Tepeleri üzerindeki egemenliğini sürdürmüştür. 1948 Savaşı'nın ardından, Suriye-İsrail ateşkesi (1949), Golan Tepeleri'ni İsrail'in tanınmış egemen topraklarının dışında tutarak, bu bölgeyi resmi olarak Suriye'nin bir parçası olarak bir kez daha belirlemiştir (Ram, 2015: 23). Bu nedenle, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nin aksine Golan Tepeleri, egemen bir bölgenin parçası olup mülkiyeti konusunda hiçbir zaman şüphe duyulmamıştır (Kumaraswamy, 1999: 1162). Ateşkesin sağlanmasıyla Suriye ve İsrail bölgeye yerleşen BM kuvvetlerinden (UNTSO) dolayı iç sınırlara çekilmek zorunda kalmışlardır. 1967 Savaşıyla birlikte ise, İsrail kendi topraklarını üç kat genişletirken, bu süreçte Suriye'nin Golan Tepeleri'nin üçte ikisini işgal etmiştir. 1967 Savaşı'nın ardından BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan 242 sayılı karara rağmen İsrail, Golan Tepeleri'ni işgal etmeye devam etmiştir. 1973

Savaşı'nda Suriye, Golan Tepeleri üzerinde kontrolü geri almak için karşı hamle yapsa da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. 1973, Yom Kippur Savaşı'nın sona erdirilmesi çağrısında bulunan 338 sayılı Güvenlik Konseyi kararı, ateşkesin ardından 242 sayılı kararın derhal uygulanması çağrısında da bulunmuştur. Sonrasında ise, Güvenlik Konseyi'nin 350 sayılı kararı ile, Golan Tepeleri'nde bugüne kadar devam eden bir BM barışı koruma gücü (UNDOF/ United Nations Disengagement Observer Force) konuşlandırılmıştır (UN Doc S/Res/350).

Aralık 1981'de İsrail, yasalarının yetki ve idaresini genişleterek Golan Tepeleri'ni tek tarafı olarak ilhak etmiştir (Moaz, 1994: 355-356). İsrail'in bu kararı üzerine BM Güvenlik Konseyi, *“İsrail'in işgal altındaki Suriye'ye ait Golan Tepeleri'nde kendi yasalarını, yargı yetkisini ve yönetimini dayatma kararının hükümsüz ve geçersiz olduğunu ve uluslararası yasal etkisinin bulunmadığını”* belirten ve İsrail'den kararını iptal etmesini talep eden 497 sayılı kararı kabul ederek karşılık vermiştir (UN Doc S/Res/497). Bu bakımdan, uluslararası toplum, işgalci bir gücün tek tarafı olarak toprakları ilhak edemeyeceği görüşüyle tutarlı olarak İsrail'in Golan Tepeleri üzerindeki egemenliğini hiçbir zaman tanımamıştır.

1990'lı yıllarda başlayan barış girişimlerinde ise, İsrail-Suriye arasında esas olarak İsrail'in Suriye topraklarından çekilmesini kolaylaştırabilecek potansiyel güvenlik düzenlemelerine odaklanılmıştır. Ancak 1990-2011 yılları arasında taraflar arasında birçok barış görüşmesi yapılmasına rağmen olumlu bir sonuç alınmamıştır. Golan Tepeleri konusunda önemli bir gelişme de ABD tarafından atılmıştır. Donald Trump yönetimindeki ABD, 2019 yılında İsrail'in Golan Tepeleri üzerindeki egemenliğini tanımıştır. Uluslararası toplum, ABD'nin Golan Tepeleri üzerinde İsrail'in egemenliğini tanımasının, BM sözleşmesinin 51. Maddesi kapsamında yasadışı olduğu gerekçesiyle uluslararası hukukun ciddi bir şekilde ihlali olduğunu ileri sürerek kınamıştır. ABD ise, 1967 tarihli BM Güvenlik Konseyi'nin 242 sayılı kararına atıfta bulunarak, savunulabilir sınırlar çerçevesinde ABD'nin İsrail'in egemenliğini tanıma kararını desteklediğini savunarak ve Suriye'yi 242 sayılı kararın müzakere çerçevesini reddettiğini iddia ederek uluslararası kuralları çiğnemekle suçlamıştır (Tripathi, 2021: 62).

Sonuç olarak İsrail'in Golan Tepeleri'ni işgal etmesi ve ardından ilhak etmesi, uluslararası hukukun ciddi bir ihlalidir. Ancak İsrail, Golan Tepeleri üzerindeki kontrolünü “güç kullanarak toprak elde edilmesinin kabul edilemezliği” ilkesini ihlal etmesine rağmen devam ettirmektedir. İsrail Başbakanı Netanyahu, Golan Tepeleri'nin İsrail askerleri tarafından, *“Suriye'ye karşı adil meşru müdafaa savaşı sırasında ele geçirildiğini”* söyleyerek, bölgenin artık daimi olarak İsrail kontrolünde olacağını ifade etmiştir (BBC News, 2019). Taraflar arasında yaşanan gerilimlere rağmen Suriye ve İsrail, 1974 yılından bu yana BM Barış Gücü denetimini devam ettirerek, uzun süredir devam eden ateşkesi sürdürmektedirler. Taraflar arasındaki süregiden anlaşmazlık İsrail'in bölge coğrafyası üzerindeki baskın tutumunun devam etmesine yol açarken çözümsüzlüğün İsrail'in çıkarlarına da hizmet ettiği anlaşılmaktadır.

Su Kaynakları

Su kaynakları, küresel politikada giderek daha değerli bir varlık olmaya başlamıştır. Bu nedenle su kaynakları, kurak Orta Doğu coğrafyasında İsrail ve Arap komşuları arasında ilişkilerin seyrini belirleyen bir unsurdur. Su kıtlığının ülkeler arasındaki gerilim ve

çatışmaların ana kaynaklarından biri haline gelmesi nedeniyle Golan Tepeleri'nin su kaynakları ve bu kaynakların dağıtımı da önemli hale gelmiştir (Biabanpeima, 2017: 265). Bu yüzden Golan Tepeleri'nin her iki ülke açısından da önemi, sadece stratejik konumundan değil sahip olduğu su kaynaklarının vazgeçilmez olmasından da kaynaklanmaktadır. Taraflar arasında su kaynakları, barış görüşmelerinde tartışılan önemli konulardan birisi olmuştur. Su, Orta Doğu coğrafyasında savaş için katalizör olmakla birlikte iki ülkeyi 1950-60'lı yıllarda karşı karşıya getiren en önemli sorun olmuştur. İsrail, Ürdün, Suriye ve Lübnan arasında soruna çözüm bulmak amacıyla 1953 yılında ABD Başkanı Dwight Eisenhower'ın özel elçisi Eric Johnston tarafından, Ürdün Nehri (Şeria) Havzasında su kaynaklarının paylaşımı için iş birliğini teşvik etmek amacıyla bir plan önerilmiştir. Ürdün Nehri ve onun kollarının akışının kıyıdaş devletler arasında adil bir şekilde tahsis edilmesinin müzakere edilmesi ve ülkeler arasında su paylaşımının yapılması tasarlanmıştır (Wolf ve Newton, 2008: 1). Ancak Johnston planını tarafların onaylamaması sebebiyle planın hukuki geçerliliği olmamıştır.

Golan Tepeleri, Celile (Taberiye/Kinneret) Gölü'nü içerisinde barındırması açısından hidro-stratejik bir öneme sahiptir. Ürdün Nehri'ni besleyen üç kaynaktan ikisi Golan bölgesinde yer almaktadır. 1967 yılında İsrail'in Golan Tepeleri'nde yer alan, Yukarı Ürdün Nehri'nin Banyas kolunu ve Yermük Nehri'ni denetimi altına almasıyla suyun kontrolünü büyük oranda tekelinde toplamıştır (Sınmaz, 2017: 14). Günümüzde, İsrail'in toplam su arzının yaklaşık yüzde otuz üçü 1967 Savaşı'nda ele geçirilen topraklardan sağlanmaktadır (Gleick vd., 1994).

1990 yılında başlayan barış görüşmelerinde su kaynakları, 1995-1996 Wye Memorandumu öncesinde resmi olarak müzakere gündeminde yer almasa da 1997-98 yıllarında su kaynakları güvenlik ve nihai sınırlar gibi konularla birlikte görüşülmüştür (Daoudy, 2008: 223 ve 226). Ancak barış görüşmeleri çeşitli ülkelerin arabuluculuklarına rağmen tıkanmış, 2011'de başlayan Suriye İç Savaşı'nın ardından ise kesilmiştir.

Özetle Golan Tepeleri, Suriye ile İsrail arasında stratejik bir öneme sahip olmakla birlikte hidro-stratejik bir öneme de sahiptir. Bu nedenle İsrail, bölgeyi Suriye'ye iade etmek için tekrarlanan uluslararası talepleri görmezden gelmeye devam etmektedir.

Güvenlik

Golan Tepeleri; Suriye, Lübnan, Ürdün ve İsrail olmak üzere dört devletin kesişim noktasında yer almaktadır. İsrail için Golan Tepeleri, askeri bir perspektifle çerçevelenmiş olduğu için 1973 Savaşı'nın ardından Suriye ile İsrail arasında büyük bir olay yaşanmamış olsa da İsrail'e göre Golan Tepeleri'ni elde tutmanın temel nedeni güvenlik sorunu olmuştur (Wessel, 2015: 276 ve 283). Golan Tepeleri, IDF (Israel Defence Forces) güçlerine hem İsrail'i hem de Suriye'yi gözlemlemek için radarlar ve gözlem noktaları için mükemmel yüksek konumlar sağlamaktadır. İsrail'in kuzeybatıda Hermon Dağı'nda (1.121 metre), Golan'ın merkezindeki Tel Avital volkanik tümseğinde (1.024 metre) ve Golan'ın güneyinde Tel Faris'te (929 metre) gözlem noktaları bulunmaktadır. Bu gözlem noktaları sayesinde yalnızca Suriye'nin İsrail yakınındaki askeri faaliyetlerinin gözetimini sunmakla birlikte, Hermon Dağı'ndaki gözlem noktaları da Lübnan'ın bir kısmının gözetimini sağlamaktadır (Cordesman, 2000: 28). Bu nedenle İsrail için Golan Tepeleri, güvenliğini güçlendiren stratejik bir tampon bölge oluşturmakla birlikte hem elverişli bir savunma hattı hem de saldırı başlatmak için

avantajlı bir konuma sahiptir. Her iki ülke de Golan Tepeleri'ni birbirlerine karşı doğal bir savunma hattı olarak görmektedir (Muslih, 1993: 625-626). Bu nedenle jeo-stratejik açıdan güvenliklerinin ayrılmaz bir parçası konumundadır.

Yasadışı Yahudi Yerleşimciler

1967 Savaşı'na kadar Golan Tepelerinde, Sünni Arap Müslümanlar, Arap Hristiyanlar, Arap Şii (Alevi) Müslümanlar, Çerkes Müslümanlar ve Arap Dürzilerden oluşan çok çeşitli bir nüfusa sahip 128.000 Suriyeli yaşamaktaydı (Wessel, 2015: 275). 1967 Savaşı'nın ardından İsrail tarafından bölgenin demografik yapısını değiştirmek amacıyla ilk olarak Suriyeli halkın köyleri yıkılarak halk, zorunlu göçe maruz bırakılmış ardından bölgeye Yahudi yerleşim yerleri kurulmuştur (Al-Marsad, 2023). İsrail'in bölgeyi işgalinin ardından, birkaç ay sonra sekiz yerleşim yerinde yalnızca 6.396 Suriyeli kalmıştır. Kaçan veya sınır dışı edilen kişilerin sahip olduğu tüm topraklar İsrail tarafından ilhak edilmiş ve geri dönüşleri yasaklanmıştır (Wessel, 2015: 275).

Golan Tepeleri, İsrail için aynı zamanda Tevrat'ta geçen vaat edilmiş topraklar arasında yer almaktadır. Birinci Tapınak dönemindeki (M. Ö. 930-586) peygamberler, Başan bölgesinin (kutsal kitaplarda geçen Golan) sakinlerinden İsrail ulusunun bir parçası olarak söz etmişlerdir. Siyonist hareket ise Golan'ı tarihi mirasının bir parçası olarak görmektedir. Nitekim Siyonistler 19. yüzyılın sonlarında arazi satın almaya başlamış ve bölgeye birçok yerleşim birimi kurmuşlardır (Inbar, 2011a: 23-24). 1967 Savaşı'ndan sonra bölgeyi işgal eden İsrail, Golan Tepeleri'nin tartışmalı yapısına rağmen bölgeye Yahudi yerleşim birimleri kurmaya başlamış ve ilk olarak 14 Temmuz 1967'de Marom Golan yerleşimini kurmuştur (Murphy, 2008). 2023 yılı itibariyle yaklaşık olarak 20.000 kişinin yaşadığı Golan Tepeleri'nde 30'dan fazla Yahudi yerleşimi bulunmaktadır (BBC News, 2023).

Sonuç olarak, İsrail'in izlemiş olduğu yerleşimciler politikasının sonuçları hem Suriye ile ilişkilerinin bozulmasına hem de Orta Doğu'da çatışmanın son bulmasına karşı sürdürebilir bir çözümün önündeki ana engel olmaya devam etmektedir.

İsrail-Suriye Barış Umudu

1990'lı yıllarda başlayan barış süreci kapsamında, İsrail ile Suriye arasında da kapsamlı barış görüşmeleri başlatılmıştır. 1993 ile 1995 yılları arasında, İsrail'in barış ve güvenliğin sağlanması karşılığında (Rabinovich, 2018: 27), 1967 sınırı dahilinde Golan Tepeleri'nden çekilme vaadi olarak bilinen "Rabin teminatı" taraflar arasında görüşmelerin olumlu ilerlemesini sağlamıştır (Daoudy, 2008: 215). İsrail Başbakanı İzak Rabin'in suikastı sonrasında hem taraflar arasında yaşanan çatışmalar hem İsrail'in Lübnan'a yönelik başlattığı operasyon hem de İsrail'de seçimler sonucu Netanyahu'nun iktidara gelmesi işbirliğinin zayıflamasına neden olmuştur. 1999 yılında Ehud Barak'ın İsrail'de yönetimine gelmesi ve seçim vaatlerinde Lübnan'dan çekilerek kuzey sınırlarının güvenlikleştirilmesi kapsamında Suriye ile görüşmeler yeniden başlatılmaya çalışılmıştır (Daoudy, 2008: 227). 2000 yılında ABD Başkanı Bill Clinton arabuluculuğunda yeniden başlatılan müzakere sürecinde İsrail'in Tiberya Gölü ve Ürdün Nehri suları üzerinde egemenliğinin sağlanması koşuluyla 1967 sınırını kabul edeceğini dile getirmesinin ardından Esad yönetimi, İsraillilerin "barışı istemediğini" belirterek toplantıya son vermiştir (Daoudy, 2008: 228).

İsrail ve Suriye arasındaki barış görüşmelerinin 2000 yılında başarısızlıkla sonuçlanmasından bu yana, Hafız Esad'ın ölümü ve oğlu Beşar Esad'ın iktidara gelmesi, 2003'te ABD liderliğindeki Irak Savaşı ve Nisan 2005'te Suriye birliklerinin Lübnan'dan çekilmesi gibi önemli uluslararası ve bölgesel gelişmeler iç ve ikili pazarlık dinamiklerini büyük ölçüde etkilemiştir (Daoudy, 2008: 216). Özellikle 2001 sonrası dönemde Orta Doğu'da yaşanan gelişmeler bölge coğrafyasının şekillendirilmesine ve bu karışık düzen içerisinde sınırların yeniden yapılandırılmasına fırsat tanımıştır. Bu durumu avantaja çeviren İsrail, Golan Tepeleri'nin ilhakını güvenlik sorunu gerekçesiyle meşrulaştırmaya devam etmektedir.

Taraflar arasında 2000 sonrası dönemde ilk görüşmeler 2008 yılında Türkiye'nin arabuluculuğunda gerçekleştirilmiştir. Ancak İsrail'in Gazze'ye yönelik operasyonu sonrasında Türkiye ile ilişkilerin bozulma noktasına gelmesi ve yeni iktidara gelen Netanyahu yönetiminin, Suriye ile Türkiye'nin arabuluculuğu altında dolaylı barış görüşmelerini reddederek, yeni müzakerelerin doğrudan olması gerektiğini belirtmesi sonrasında ilişkiler donma noktasına gelmiştir (Allah, 2016: 100 ve 110). 2010 yılında ise, İsrail'in Golan Tepeleri'nden geri çekilmesine yönelik Suriye ile yaptığı barış görüşmeleri 2011 yılında Arap Baharı sürecinin Suriye'ye sıçramasıyla sonuçsuz kalmıştır (Kershner, 2012). 2011 sonrası dönemde, Golan Tepeleri'nin tekrar gündeme gelmesine neden olan olay ise, ABD Başkanı Donald Trump'ın 25 Mart 2019 tarihinde almış olduğu başkanlık kararında, İsrail'in Golan Tepeleri üzerindeki egemenliğini tanıyan deklarasyonu imzalaması olmuştur. Başkan Trump'ın almış olduğu bu kararı ABD'nin, Filistin-İsrail barış sürecindeki arabulucu diplomasisi başta olmak üzere Suriye-İsrail çatışmasına müzakere yoluyla çözüm bulma umutlarını olumsuz yönde etkilemiştir.

BM Güvenlik Konseyi'nin İsrail ile Suriye arasındaki Golan Tepeleri sorununa müdahalesi ise, sorunun çerçevesini belirleyen kararları ve barış güçleri ile sınırlı kalmıştır. Bu kapsamda, Golan Tepeleri ile ilgili olarak BM Güvenlik Konseyi'nde sadece üç karar alınmıştır. BM Güvenlik Konseyi'nin 242 ve 338 (sırasıyla 1967 ve 1973 tarihli) kararları, İsrail silahlı kuvvetlerinin Golan Tepeleri'nden çekilmesi çağrısında bulunurken, 497 (1981)² kararında ise, İsrail'e, Golan'ı ilhak ettiği iddia edilen yasayı iptal etmesi çağrısında bulunmuştur (Kattan, 2019: 80). 1967 ve 1973 Savaşı sonrasında BM Güvenlik Konseyi'nin aldığı 242 ve 338 sayılı kararları, sorunun çözümü için her iki tarafında kabul ettiği ortak bir zemin oluşturmaktadır. Ancak alınan kararın uygulanmasında tarafların kararı farklı yorumlaması ortak zemini tehlikeye sokmaktadır. Suriye karara göre, İsrail'in 1967 Savaşı öncesi topraklara çekilmesi gerekliliğini savunurken, İsrail ise "güvenli ve tanınmış sınırlar" ibaresi çerçevesinde sınırların müzakereye açık olduğunu savunmaktadır (Sür, 2012: 226).

İsrail-Suriye ilişkilerindeki müzakere sürecinde barışın önündeki temel engellerden biri Golan Tepeleri sorunu olmuştur. İsrail'in, Suriye ile gelecekte varılacak bir barış anlaşmasının bir parçası olarak Golan Tepeleri'nden çekilme olasılığına ilişkin

² Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 497 sayılı kararında, "İsrail'in işgal altındaki Golan Tepeleri'nde kendi kanunlarını, yargısını ve idaresini uygulama kararı hükümsüzdür ve uluslararası hukuki geçerliliği yoktur." Bkz: UNSC Res. 497.

tartışmalar neredeyse tamamen güvenlik boyutları ve bölgenin Suriye'nin kontrolüne geçmesi halinde Celile bölgesindeki Yahudi yerleşimlerine yönelik algılanan tehdit etrafında yoğunlaşmaktadır (Peters and Newman, 2013: 140). Bu açıdan, İsrail'in Suriye ile barış anlaşması yapma konusunda iki temel kaygısı bulunmaktadır. Bunlardan ilki Suriye'de yaşanan iç savaş sonucu rejim güvenliği sorunu, ikincisi ise Suriye'nin İran ile işbirliği yaparak Hizbullah'a desteği İsrail'in güvenlik kaygılarını artırmaktadır. Güvenlik kaygıları nedeniyle İsrail, İslamcı grupların sınırı geçip İsrail'e saldırma girişimlerini önlemek amacıyla İsrail-Suriye sınırı boyunca 5 metre yüksekliğinde ve yaklaşık 250 kilometre uzunluğunda bir ayırım duvarı inşa etmiştir (Vick, 2013). Inbar'a göre (2011:3-12) Golan Tepeleri, Arapların Yahudi devletine karşı düşmanca yaklaşımı göz önüne alındığında, İsrail'in ulusal güvenliği açısından kilit bir öneme sahiptir. Suriye açısından ise Golan Tepeleri, kendi egemen toprakları olmakla birlikte Golan Tepeleri'nden İsrail'in çekilmesi, İsrail'le yapılacak herhangi bir barış anlaşmasının gerekli şartı olarak görülmektedir. "Barış için toprak" ilkesi çerçevesinde her iki tarafın da güvenlik sorunları aşılarak geri çekilme söz konusu olmadıkça taraflar arasında barış umudu azalmaktadır. 1990'lı yıllarda barış görüşmelerinin başlamasıyla birlikte iyimser bir hava yakalanmasına rağmen iki ülke arasında geçmişten gelen güvensizlik dalgası kalıcı bir barışın sağlanmasında engel teşkil edici en önemli unsurlar arasında yer almaktadır. İsrail ve Suriye arasında barışın sağlanabilmesi için, her iki tarafın da BM Güvenlik Konseyi'nin kabul ettiği kararlara dayalı olarak müzakereleri başlatması gerekmektedir. Her iki tarafın gelecekte barış ve huzur içinde bir arada yaşayabilmesi için Suriye'nin Yahudi devletine yönelik varoluşsal tehditlerine son verip karşılığında İsrail'in Golan Tepeleri'nin işgalinden vazgeçmesi konusunda anlaşmaya varması önemlidir (Tripathi, 2021: 67). Ancak aynı zamanda Golan Tepeleri sorununun geleceğine ilişkin tahminler yapmak Suriye iç savaşıyla iç içe olduğu için daha farklı belirsizlikleri içinde barındırmaktadır. İsrail için Suriye'de uzun sürecek bir iç savaş, Golan Tepeleri'nin güvenliğini sağlamanın en iyi yolu olarak gözükmektedir (Thorleifsson, 2013). Bu nedenle, devam eden belirsizliklerin, İsrail'in kısa vadeli çıkarlarına, açık bir galibin ortaya çıkmasından daha fazla hizmet ettiği söylenebilir (Hanauer, 2016: 2).

Sonuç

Çalışmada İsrail'in, savunulabilir sınırlar stratejisi çerçevesinde, Suriye ile olan Golan Tepeleri sorununa yönelik yaklaşımı ele alınmıştır. Elde edinilen bilgiler ışığında savunulabilir sınırlar stratejisinin, İsrail'e stratejik derinlik kazandırdığı söylenebilir. Golan Tepeleri, güvenlik açısından bakıldığında savunma hattı olarak İsrail'e caydırıcılık kazandırmaktadır. Bununla birlikte Golan Tepelerinde su kaynaklarının varlığı, İsrail'in bölgeyi kontrol etmek istemesinin bir diğer önemli nedenidir. İsrail, askerî açıdan savunulabilir sınırlar sağlamak için 1967 Savaşı'nda ele geçirdiği Arap topraklarının bir kısmının muhafaza edilmesi gerektirdiği düşüncesini BM Güvenlik Konseyi'nin "güvenli ve tanınmış sınırlar" kapsamı doğrultusunda devam ettirmektedir. İsrail'in savunulabilir sınırlara ilişkin stratejisi, barış müzakerelerinde de "önce güvenlik" söylemini destekler nitelikte olmuştur. Bu açıdan Golan Tepeleri, Şam'a çok yakın bir uzaklıkta yer aldığı ve Suriye'ye karşı bir "tampon bölge" oluşturarak savunulabilir sınırlar stratejisinin bir parçasını oluşturmaktadır. Güvenlik unsurunun yanında, su kaynakları açısından da büyük stratejik öneme sahiptir.

İsrail ve Suriye arasında tarihsel olarak ortaya çıkan güvensizlik dalgası, Golan Tepeleri sorununun barışçıl yollarla çözümü içinde engel nitelik taşımaktadır. Golan Tepeleri sorunun çözülmesiyle terörle mücadele ve doğal kaynakların paylaşılması gibi barışa engel teşkil edecek sorunların kalkması ile Orta Doğu barış sürecine giden yolda önemli bir adım atılmış olacaktır. Ancak sorunun çözümünde Suriye İç Savaşı, Golan Tepeleri'nin geleceğini belirsiz hale getirirken, bu belirsizliğin İsrail'in kısa vadeli çıkarlarına hizmet ettiği anlaşılmaktadır.

Kaynaklar

- Al-Marsad (2023). The Occupied Syrian Golan, <http://golan-marsad.org/wp-content/uploads/Al-Marsad-Overview-of-the-Occupied-Syrian-Golan.pdf> (Erişim Tarihi: 20.12.2023).
- Allah, M. A. (2016). An account of the 2008 Syrian-Israeli negotiations in Turkey. *Contemporary Arab Affairs*, 9 (1), 100-114.
- Allon, Y. (1976). Israel: The Case for Defensible Borders. *Foreign Affairs*, 55 (1), 38-53.
- BBC News (2018), Golan Tepeleri: ABD Başkanı Trump İran nükleer anlaşmasından çekildiklerini açıkladı, 7 Mayıs 2018 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44033357> (Erişim Tarihi: 17.11.2024).
- BBC News (2019), Golan Tepeleri: ABD, Trump'ın kararıyla İsrail'in egemenliğini tanıdı, 29 Mart 2019 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47696932> (Erişim Tarihi: 22.11.2023).
- BBC News (2023), Golan Heights Profile, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14724842>. (Erişim Tarihi: 20.12.2023).
- Biabanpeima, M. (2017). The Centers of crisis in the Levant Region: *The Golan Heights. Journal of Advanced Research in Social Sciences and Humanities*, 2 (4), 264-269. ^[1]Doi: <https://dx.doi.org/10.26500/JARSSH-02-2017-0404>.
- Brom, S. (2007). From Rejection to Acceptance: Israeli National Security Thinking and Palestinian Statehood. *Special Report No. 177*, United States Institute of Peace, 1-19.
- Bulloch J. and Danvish, A. (1993). *Water War.*, London: Victor Gollancz.
- Cordesman, A. H. (2000). Peace and War: Israel versus Syria. *Center for Strategic and International Studies*.
- Dajani, M. (2011). Dry Peace: Syria- Israel and the Water of the Golan, London: Atkin Paper Series.
- Daoudy, M. (2008). A Missed Chance for Peace: Israel and Syria's Negotiations over the Golan Heights. *Journal of International Affairs*, 61 (2), 215-234.
- Dayan, U. (2012a). Israel's National Security Considerations in Its Approach to the Peace Process. *Jewish Political Studies Review*, 24 (1/2), 23-31.
- Dayan, U. (2012). Defensible Borders to Ensure Israel's Future, *Jerusalem Center for Public Affairs*, https://jcpa.org/requirements-for-defensible-borders/defensible_borders_to_ensure_israels_future/.

- Ettinger, Y. (2019). Defensible borders in the Middle East, *JNS*, <https://www.jns.org/defensible-borders-in-the-middle-east/> (Erişim Tarihi: 13.12.2023).
- Garwood- Gowers, Andrew (2011). Israel's Airstrike on Syria's Al-Kibar Facility: A Test Case for the Doctrine of Pre-emptive Self-Defence?, *Journal of Conflict & Security Law*, 16 (2), 263-291.
- Gleick, P. H.; Yolles, P.; Hatami, H. (1994). Water, War & Peace in the Middle East. *Environment*, 36.3.
- Gold, D. (2022). Preserving Israel's Doctrine of Defensible Borders. Jerusalem: Jerusalem Center for Public Affairs.
- Govhari, N. (2018). The Paradox of Israeli-Palestinian Security: Threat Perceptions and National Security vis-a-vis the Other in Israeli Security Reasoning. UK: ICSR.
- Hanauer, L. (2016). *Israel's Interest and Options in Syria*, RAND Cooperation.
- Hasson, S. (2010). Israel's Geopolitical Dilemma, *Eurasian Geography and Economics*, 51:6, 694-715, Doi: 10.2747/1539-7216.51.6.694
- Hof, F. C. (1999). The line of June 4, 1967, *Middle East Insight*, 14,17-23, at <http://www.us-israel.org/jsource/Peace/671line.html>.
- Inbar, E. (2011). The Status Quo with Syria in The Golan Heights Is Best For Israel. *Middle East Review of International Affairs*, 15 (3), 29-39.
- Inbar, E. (2011a). *Israeli Control of the Golan Heights: High Strategic and Moral Ground for Israel*. Begin-Sadat Center for Strategic Studies, Bar-Ilan University.
- JCPA, Defensible Borders for Israel, <https://jcpa.org/program/defensible-borders-for-israel/> (Erişim Tarihi: 14.12.2023).
- Kattan, V. (2019). U.S. Recognition of Golan Heights Annexation: Testament to Our Times, *Journal of Palestine Studies*, 48(3), 79-85, Doi: 10.1525/jps.2019.48.3.79.
- Kershner, I. (2012). Secret Israel-Syria Peace Talks Involved Golan Heights Exit. New York Times, <https://www.nytimes.com/2012/10/13/world/middleeast/secret-israel-syria-peace-talks-involved-golan-heights-exit.html?module=inline>. (Erişim Tarihi: 24.10.2023).
- Kumaraswamy, P. R. (1999). The Golan Heights: Israel's Predicaments. *Strategic Analysis*, 23 (7), 1155-1175.
- Knudsen, E. L. (2001). The Syrian-Israeli Political Impasse: A Study in Conflict, War and Mistrust. *Diplomacy and Statecraft* 12 (1), 213-234.
- Mcpeak M. A. (1976). Israel: Borders and Security. *Foreign Affairs*, 54 (3), 426-443.
- Maoz, A. (1994). Application of Israeli Law to the Golan Heights is Annexation. *Brooklyn Journal of International Law*, 20, 355-396.
- Murphy, R. (2008). Irish Centre for Human rights, Changing the Landscape: Israel's Gross Violations of International Law in the Occupied Syrian Golan, Al-Marsad, http://golan-marsad.org/wp-content/uploads/Changing_The_Landscape.pdf

- Muslih, M. (1993). The Golan: Israel, Syria, and Strategic Calculations. *Middle East Journal* 47 (4), 611- 632.
- Neff, D. (1994). Israel-Syria: Conflict at the Jordan River 1949-1967. *Journal of Palestine Studies* 23 (4), 26-40.
- Peters, J. and Newman, D. (2013). *Routledge Handbook on the Israeli-Palestinian Conflict*. London and New York: Routledge.
- Piven, B. (2013). Timeline: Israeli attacks on Syrian targets, Aljazeera, <https://www.aljazeera.com/features/2013/5/5/timeline-israeli-attacks-on-syrian-targets> (Erişim Tarihi: 25.08.2024).
- Rabinovich, I. (2018). The Rabin Assassination as a Turning Point in Israel's History, *Israel Studies*, 23 (3), 25-29.
- Ram, M. (2015). Colonial Conquests and The Politics of Normalization: The Case of the Golan Heights and Northern Cyprus. *Political Geography*, 47, 21-32.
- Resnick, U. (2011). The Empirical Case for Defensible Borders, Jerusalem Post, <https://www.jpost.com/opinion/op-ed-contributors/the-empirical-case-for-defensible-borders>. (Erişim Tarihi: 13.12.2023)
- Rodman, D. (2001). Israel's National Security Doctrine: An Introductory Overview. *Middle East Review of International Affairs*, 5(3), 71-86.
- Rodman, D. (2022). The Influence of Territorial Considerations on Israeli National Security Doctrine: Continuity and Change. In: *The Palgrave International Handbook of Israel*. Singapore: Springer Nature Singapore, 2022. p.1-11.
- Shlaim, A. (2015). *Demir Duvar, İsrail ve Arap Dünyası*, İstanbul: Küre Yayınları.
- Sınmaz, K. (2017). Orta Doğu'da Su ve Barış, İNSAMER, <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/rapor-ortadogu-da-su-ve-baris-israil-in-su-gaspi-ve-bolgesel-politikalari.pdf> (Erişim Tarihi: 18.12.2023).
- Slater, J. (2002). Lost Opportunities for Peace in the Arab-Israeli Conflict: Israel and Syria, 1948-2001. *International Security*, 27 (1), 79-106.
- Steinitz, Y., et al. (2005). *Defensible Borders for a Lasting Peace*. Jerusalem Center for Public Affairs.
- Süer, B. (2012). Suriye-İsrail Barış Görüşmeleri: Olgunlaşma Teorisi Perspektifinden Bir Analiz. *Ortadoğu Etütleri*, 3(2), 217-254.
- The Jerusalem Post (JP) (2016). FM: If Syria Provokes Israel, Assad will be out of power. <https://www.jpost.com/Israel/FM-If-Syria-provokes-Israel-Assad-will-be-out-of-power>. (Erişim Tarihi: 02.12.2023).
- The White House (2019), Proclamation on Recognizing the Golan Heights as Part of the State of Israel, <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/proclamation-recognizing-golan-heights-part-state-israel/> (Erişim Tarihi: 23.08.2024).
- Thorleifsson, C. M. (2013). A Fragile Cold Peace: The Impact of the Syrian Conflict on Israeli-Syrian Relations. *The Norwegian Peace Building Resource Centre (NOREF)*,

http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/ea883668809494555f78ac913f12a8ff.pdf (Erişim Tarihi: 22.12.2023).

Tripathi, S. (2021). Politics of Occupation and Normalization: The Case of Golan Heights. The Center for Middle East Studies, <https://pure.jgu.edu.in/id/eprint/1642/1/Tripathi57-69.pdf>. (Erişim Tarihi: 14.12.2023).

UNSC Res. 350 (31 Mayıs 1974). UN Doc S/Res/350. <http://unscr.com/en/resolutions/350>.

UNSC Res. 497 (17 Aralık 1981). UN Doc S/Res/497. <http://unscr.com/en/resolutions/497>.

Vick, K. (2013). Life on the Golan Heights echoes Israel's policy with Syria. Time World, September 19th. <http://world.time.com/2013/09/19/life-on-the-golan-heightsechoes-israels-policy-withsyria/#ixzz2j7L2p2IV> (Erişim Tarihi: 23.12.2023).

Wessels, J. I. (2015). Down to the River: Identity, Citizenship, Security, Borders and Water in the Occupied Golan Heights, *Middle East Critique*, 24 (3), 269–287, <http://dx.doi.org/10.1080/19436149.2015.1046709>

Wolf, A. T. and Newton, J. (2008). *Case Study of Transboundary Dispute Resolution: The Jordan River Johnston Negotiations 1953–1955; Yarmuk Mediations 1980s*. Oregon State University, Corvallis.

Structured Abstract

The Golan Heights, although a mountainous plateau located in the southwest of Syria and northeast of Israel, is a valuable region in terms of both its strategic location and natural resources. It reaches the lower branch of the Yarmouk River in the south, Mount Hermon, which draws the Syrian-Lebanese border in the north, and Lake Galilee (Tiberia or Kinneret) in the west, forming a border with Israel (Cordesman, 2000, p. 26). The Golan Heights are important in terms of their proximity to the Syrian capital Damascus, the fact that they are a high area and that they allow military movements to be easily monitored, and that they act as a buffer zone in the event of a possible war. In addition to their geo-strategic importance, the fact that the water resources in the region are of vital importance to both countries causes a sharing problem and constitutes the most important issue of the peace talks between the two countries. The tension and conflict that began as ideological and religious polarization between the two countries after the establishment of the State of Israel in 1948 turned into a struggle for sovereignty when two-thirds of the Golan Heights were occupied by Israel in the 1967 war. For Israel, the Golan Heights were synonymous with national security; for Syria, taking them back was of critical importance in ensuring national pride and morale.

The Golan Heights issue between the two countries stems from several different elements such as territory/sovereignty, natural resources and security. The Golan Heights issue, which has been pushed to the background with the Syrian civil war, is also important in terms of the stability of the regional geography. In the study, a qualitative approach was adopted within the analytical framework of Israel's defensible borders strategy by examining the existing literature. For this purpose, the background of the Golan Heights issue between Israel and Syria was discussed in the first part of the study, and the fundamental problems experienced between the parties regarding the Golan Heights were discussed in the second part. In the last part, the hope for peace between Israel and Syria was evaluated.

Defensible borders provide Israel with strategic depth. From a security perspective, Israel continues to maintain the idea that in order to provide militarily defensible borders, some of the Arab lands it captured in the 1967 War must be preserved, in line with the UN Security Council's "secure and recognized borders" scope. Israel's strategy regarding defensible borders has also supported the "security first" discourse in peace negotiations. In this respect, the Golan Heights constitute a part of the defensible borders strategy by creating a "buffer zone" against Syria. Within the framework of the defensible borders strategy, the Golan Heights are important for Israel's military security as they are located very close to Damascus. In addition to the security element, they also have great strategic importance in terms of water resources and Jewish settlers.

The wave of mistrust that has historically emerged between Israel and Syria poses an obstacle to the peaceful resolution of the Golan Heights issue. With the resolution of the Golan Heights issue, an important step will be taken on the path to the Middle East peace process by eliminating issues that would hinder peace, such as the fight against terrorism and the sharing of natural resources. However, while the Syrian Civil War has made the future of the Golan Heights uncertain in resolving the issue, it is understood that this uncertainty serves Israel's short-term interests.